

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

Forskningscentralen för de inhemska språken

Helsinki 10.12.2001

Oikeusministeriölle

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus pitää erinomaisena asiana sitä, että on laadittu esitys uudeksi hallintolaiksi ja että tämä esitys on konkreettinen, avoimen hallintokulttuurin peruslähtökohtia kunnioittava. Nähdäksemme esitys kaikkiaan ottaa hyvin huomioon sen, että hallinto on viranomaisen ja kansalaisen vuorovaikutusta, sekä sen, että hallinnon onnistuminen on paljolti sidoksissa siihen, miten hallinnossa toimivat ottavat huomioon suullisen ja kirjallisen ilmaisun läpinäkyvyyden vaatimukset.

Kiinnitämme lausunnossamme huomiota vain muutamiin, oman työmme tai toimialamme kannalta olennaisiin kohtiin. Näitä ovat asianmukaista kielenkäyttöä koskevat kohdat (2 luku, erityisesti 8 §), tulkkausta ja oman kielen käyttöä koskevat kohdat (5 luku, erityisesti 26 §) sekä päätöksen sisältöä ja perusteluja koskevat kohdat (7 luku, erityisesti 44 § ja 45 §).

Hyvän kielenkäytön vaatimus

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus panee hyvillä mielin merkille, että viranomaisten kielenkäytöstä säädetään lain tasolla. Vaikka tämä esitys ei asetakaan viranomaiselle yleistä velvollisuutta huolehtia hallinnonalansa kielen asianmukaisuudesta, vaan säännökset koskevat vain asiassa tehtävää päätöstä, esitys jatkaa käytännössä sitä linjaa, jonka vuodelta 1982 peräisin oleva ja vuonna 1998 kumottu Valtioneuvoston päätös toimenpiteistä valtion viranomaisten kielenkäytön parantamiseksi on viitoittanut. Muun muassa juuri mainittu päätös on luonut maaperää sille, että hallinnon eri tasoilla kielenkäyttöön ylipäätään kiinnitetään huomiota paremmin kuin vuosikymmeniä sitten.

Esityksen 8 §:n 1 momentissa edellytetään, että viranomainen käyttää asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Perusteluissa esitetään tarkemmin, mitä näillä kielenkäyttöä luonnehtivilla adjektiiveilla tarkoitetaan. Perusteluissa tähdennetään myös sitä, että asiakirjan tulee muodostaa johdonmukainen ja ymmärrettävä kokonaisuus. Tärkeää onkin, että hallinnon kielestä puhuttaessa käsitellään nimenomaan tekstejä, koska tekstikokonaisuuden rakentamisesta viime kädessä riippuu se, miten asiasisällöt avautuvat lukijalle. Perusteluissa todetaan, että tekstien laatimiseen on harjaannuttava ja siihen on hankittava koulutusta ja että koulutuksen hyödyntäminen on viranomaisten vastuulla. Kaikella tällä korostetaan sitä, että hyvä kielenkäyttö on keskeinen osa hyvää hallintokäytäntöä ja siten osa ammatillista pätevyyttä.

Olisi hyvä, jos osa mainituista asiaperusteista voitaisiin nostaa itse lakiin. Siten 8 §:n 1 momentissa voisi olla näkyvissä,

että kysymys on sekä suullisesta että kirjallisesta ilmaisutavasta ja

että asiakirjojen tulisi olla sisällöltään johdonmukaisia ja helposti ymmärrettäviä kokonaisuuksia.

Esitämme, että 8 §:n 1 momentti voisi olla seuraavan kaltainen.

Viranomaisen on sekä suullisesti että kirjallisesti käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Tekstien tulee olla sisällöltään johdonmukaisia ja helposti ymmärrettäviä kokonaisuuksia.

Näin tekstien merkitys korostuisi ja ymmärrettävyyden vaatimus vahvenisi entisestään. Niin ikään tällainen muotoilu tukisi luvussa 7 käsiteltäviä asian ratkaisemista koskevia säännöksiä. Jos halutaan erityisesti korostaa tekstien avautuvuutta ja ymmärrettävyyttä, voisi lisäksi olla tarkoituksenmukaista, että momentissa 1 puhutaan kielen sijasta yleiskielestä.

8 §:n 2 momentti on erittäin tarpeen ja tukee hyvin muussa lainsäädännössä esitettyjä vaatimuksia yksilön oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisessa asioidessaan.

Tulkkaus ja kääntäminen

Esitämme, että luvun 5 §:ssä 26 ja muualla vastaavissa kohdissa käytetään johdonmukaisesti tulkita-verbin sijasta tulkata-verbiä. Vastaava substantiivi on siis tulkkaus.

Päätöksen sisältö

Päätöksen sisältöä koskeva 44 § on hyvä ohjeistus sisällöllisesti johdonmukaisen päätöksen laatimiseen. Nämä aiempaa täsmällisemmät ja yksityiskohtaisemmat säännökset kirjallisen päätöksen sisältövaatimuksista ovat hyvin linjassa 8 §:ssä esitettyjen säännösten kanssa.

Perusteluista käy ilmi, että päätöksen ulkoasua tai rakennetta ei ehdoteta säädettäväksi. Tämä on nähdäksemme viisas ratkaisu, joka antaa viranomaiselle mahdollisuuden soveltaa pykälässä koskevia säännöksiä asian ja tilanteen mukaan ja joka myös sopivasti lisää viranomaisen kielellistä ja tekstuaalista vastuuta. Sinänsä pykälässä esitetyt seikat varmasti ohjaavat päätöksen rakennetta, mutta eivät riittävän yleisesti esitettyinä kahlitse sitä.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

Pirkko Nuolijärvi